

NIKOH YOSHINI QADRIYATLAR BILAN BOG'LIQLIGINING IJTIMOIY PSIXOLOGIK OMILLARI

FDU

A.Abdullayeva

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20730722>

Annatatsiya: Mazkur maqolada oilada er va xotin munosabatlari, oilada ijtimoiy psixologik muhit, er-xotin munosabatlari muammolarini o'rganish har doim insoniyat jamiyati taraqqiyoti davomida keng ilmiy jamoatchilik diqqat e'tiborida bo'lib kelganligi ilmiy asoslar orqali yoritildi.

Kalit so'zlar: oila, nikoh, shaxslararo munosabat, psixologik muhit, madaniyat, emotsional xolat, axloq, qadriyatlar, ta'lim-tarbiya,.

Oila – jamiyatning ajralmas bo'lagi, qismidir. Har qanday istiqbol oilaning manfaatlaridan ayro tasavvur qilinmaydi. Zero, har bir inson uchun oila bu umrning boshlanishi, barcha narsalarning muqaddimasidir. Qolaversa, har bir inson o'z baxti va saodatini eng avvalo oilasi bilan bog'laydi, ya'ni, o'z uyi, oilasida baxtli bo'liq qadriyat sifatida e'tirof etilgan mamlakatimizda olib borilayotgan odilona siyosat har tomonlama ushbu muqaddas go'shani mustahkamlashga qaratilgandir.

O'zbekistonda oilani rivojlantirish global darajada, shuningdek, 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi¹ doirasida e'tibor qaratilib, oilani rivojlantirish masalalari bo'yicha davlat, fuqarolik jamiyati institutlari va xususiy sektor hamkorligini yo'lga qo'yish, oila ajralishlari bilan bog'liq salbiy tendentsiyalar va muammolar sabablarini bartaraf etish, zamonaviy oilani mustahkamlash va rivojlantirish, oila farovonligi darajasini oshirish, oilaning tarbiyaviy-ta'lim salohiyatini mustahkamlash, jamiyatda an'anaviy oilaviy qadriyatlarni saqlash, oilalarda ma'naviy-axloqiy muhitni

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 феврал, ПФ-4947-сонли Фармони Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида //Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон.

yaxshilash, oilalarra ta'sirchan metodik, konsultativ va amaliy yordam ko'rsatishnin samarali tizimini yaratish chora-tadbirlari belgilab berilgan. Mazkur chora-tadbirlar ona shaxsinin farzanlar kamolotira ta'siri, ularnin turli oila turlari va shakllaridan qat'iy nazar barqaror tarbiya muhitini ta'minlashra xizmat qiluvchi psixolorik omillarni aniqlash va ularni turmushida tatbiq qilish vazifasini yuklamoqda. Ayniqsa, fan-texnika taraqqiyoti tez sur'atlar bilan amalga oshayotgan ijtimoiy - siyosiy munosabatlar globallashtayotgan va intensivlashtayotgan hozirgi davrda yuksak ma'naviyatli insonni tarbiyalash masalasi umuminsoniyat sivilizatsiyasi kelajagini belgilaydigan omilga aylandi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, oila, oilada shaxslararo munosabatlar, oilada ijtimoiy psixologik muhit, er-xotin munosabatlari muammolarini o'rganish har doim insoniyat jamiyati taraqqiyoti davomida keng ilmiy jamoatchilik diqqat e'tiborida bo'lib kelgan.

Inson manfaatlaridan kelib chiqib ,davlatimiz keyingi yillarda oilalar farovonligi va mustahkamligiga e'tiborni yanada kuchaytirmoqda. Insoniy munosabatlar asosida shaxslararo munosabatlar shakllanadi va namoyon bo'ladi. Bu jarayon dastlab odamlar orasida ro'y beradigan fikrlar, his-kechinmalar, tashvishu-quvonchlar almashinuvini nazarda tutiladi.

Odamlar muloqotda bo'lishgani sari, ular o'rtasidagi munosabatlar tajribasi ortgan sari ular o'rtasida umumiylik, o'xshashlik va uyg'unlik kabi sifatlar paydo bo'lib boradi. Ular bir-birlarini bir qarashda tushunadigan yoki yarimta jumladan ham fikrini bilib oladigan bo'lib qoladi

Oilaning eng muhim vazifalaridan biri shaxs rivojlanishi uchun munosib sharoitni yaratishdir. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 76-moddasida "Oila jamiyatning asosiy bo'g'inidir hamda u jamiyat va davlat muhofazasidadir. Nikoh O'zbekiston xalqining an'anaviy oilaviy qadriyatlariga nikohlanuvchilarning ixtiyoriy roziligiga va teng huquqliligiga asoslanadi. Davlat oilaning to'laqonli rivojlanishi uchun ijtimoiy, iqtisodiy, huquqiy va boshqa shart –sharoitlar yaratadi" degan normalar aks

etgan. Haqiqatdan ham, o'zbek xalqida oila ne'mati doimo aziz tutilgan, qo'ydi – chiqdilar va ajrimlar jiddiy qoralangan, er-xotin ajrashsa arshning kursisi zir titraydi,

O'zbek oilasining milliy-madaniy va ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini hisobga olmay turib oila-nikoh munosabatlarini, oilaviy turmush faoliyatini, uning barqarorligi va farovonligini maqsadga muvofiq yo'sinda tashkil etish va amalga oshirish mumkin emas. Bu holat, uning asosiy vazifasi-farzand ko'rish orqali aholini qayta tiklash, avlodlar davomiyligini va yer yuzida insoniyat tarixiy taraqqiyotini ta'minlash, muqaddas urf-odatlarimizni saqlash va uni avloddan-avlodga o'tkazishdek vazifani bajarish samarasini ham pasaytiradi.

Oiladagi nosog'lom muhit juda ko'p illatlar qatori, odamning o'z salomatligi holatiga bo'lgan munosabatini salbiy tomonga o'zgartirib yuborishi mumkin. Bunday o'zgarishlarning ham turlicha sabablari bor. Masalan, agar oila a'zolari ma'lum sog'lom turmush tarziga o'rgangan bo'lsalar ham, biror sabab bilan shu oilada nizo, janjal kelib chiqsa, bu holat barcha oila a'zolari tafakkurining salbiy tomonga o'zgarishiga olib keladi. Bu o'z navbatida umuman faollikning pasayishini keltirib chiqaradi.

Oila — inson hayotining muhim va markaziy qismi hisoblanadi. Oila qurish jarayonida nikoh yoshi, ya'ni oilaviy munosabatlarni rasmiylashtirish uchun mos yosh, muhim ijtimoiy psixologik omili hisoblanadi. Bu omil oila mustaxkamligini ta'minlashda bir necha jihatdan namoyon bo'ladi.

Nikoh yoshi insonning psixologik tayyorgarligini belgilaydi. Kichik yoshda oila qurish ko'pincha emotsional barqarorlikning yo'qligi, shaxsiy rivojlanishning past darajasi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Psixologik jihatdan tayyor bo'lmagan odamlar oilaviy muammolarni samarali hal qilish qobiliyatiga ega emas. Shuning uchun, nikoh yoshi katta bo'lsa, oilaviy munosabatlarni boshqarishda ko'proq tajriba va muddatli fikrlash qobiliyatiga ega bo'lish imkoni paydo bo'ladi.

Oila qurish uchun kerakli ijtimoiy va emotsional tajribalarni egallash uchun vaqt zarur. Kengroq hayot tajribasi, ijtimoiy munosabatlar, va o'zini boshqarish qobiliyati

oilaviy hayotni yaxshilashga yordam beradi. Kichik yoshda oila qurgan odamlar ko'pincha o'z hissiyotlari va ehtiyojlarini to'g'ri tushunmasliklari mumkin, bu esa oilaviy munosabatlarda nizolarga olib keladi.

Nikoh yoshi ijtimoiy normalar va qadriyatlarga ham bog'liq. Ba'zi jamiyatlarda katta yoshda oila qurish maqbul hisoblansa, boshqalarda bu boshqacha. Ijtimoiy muhit, oilaviy an'analar, va jamiyatning o'zi nikoh yoshiga ta'sir qiladi. Oila qurish uchun mos yoshni tanlashda ijtimoiy muhitning ahamiyati katta.

Oila qurish uchun moliyaviy barqarorlik ham muhimdir. Yosh odamlarning moliyaviy holati oilaviy munosabatlarga ta'sir ko'rsatadi. Moliyaviy muammolar oilaviy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. uning uchun, nikoh yoshida moliyaviy mustaqillikka erishish muhim ahamiyatga ega.

Shaxsiy rivojlanish jarayoni nikoh yoshi bilan chambarchas bog'liq. Yoshlar o'z shaxsiy rivojlanishini tugatganidan keyin oila qurishga kirishishlari kerak. Bu ularning o'zlarini to'liq his qilishlariga yordam beradi va oiladagi munosabatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Nikoh yoshi oila mustahkamligini ta'minlashda muhim ijtimoiy psixologik omil hisoblanadi. Psixologik tayyorgarlik, tajriba, ijtimoiy normalar, moliyaviy barqarorlik va shaxsiy rivojlanish — bularning bari nikoh yoshi bilan bog'liqdir. Oila qurish jarayonida mos yoshni tanlash, oilaviy munosabatlarni mustahkamlash va ijobiy psixologik muhitni yaratish uchun muhimdir. Oila — inson hayotining asosi ekan, uning mustahkamligi uchun har tomonlama tayyorgarlik ko'rish zarur.

Oila qurishda yoshning ta'siri bir necha jihatdan namoyon bo'ladi:

1. Psixologik tayyorgarlik: Yoshlar oila qurishga psixologik jihatdan tayyor bo'lishi kerak. Kichik yoshda oila qurish ko'pincha emotsional barqarorlikning yo'qligi, munosabatlarni boshqarish qobiliyatining pastligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

2. Tajriba va bilim: Oila qurish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy va emotsional tajribalarni egallash uchun vaqt kerak. Kengroq hayot tajribasi va ijtimoiy munosabatlar insonning oilaviy hayotini yaxshilashga yordam beradi.

3. Ijtimoiy qoidalar: Oila qurish yoshi ijtimoiy normalar va qadriyatlarga ham bog'liq. Ba'zi jamiyatlarda katta yoshda oila qurish maqbul hisoblansa, boshqalarda bu boshqacha.

4. Moliyaviy barqarorlik: Yosh odamlarning moliyaviy barqarorligi oila qurish uchun muhimdir. Moliyaviy muammolar oilaviy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

5. Shaxsiy rivojlanish: Yoshlar o'z shaxsiy rivojlanishini tugatganidan keyin oila qurishga kirishishlari kerak. Bu ularning o'zlarini to'liq his qilishlariga yordam beradi.

Oila qurish uchun mos yoshni tanlash, shubhasiz, oila mustaxkamligini ta'minlashda muhimdir. Ijtimoiy psixologik omillarni inobatga olish, oilaviy munosabatlarni yaxshilashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevral, PF-4947-sonli Farmoni O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida //O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son.

2.A.R.Abdullayeva //THE SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL INFLUENCE OF THE FAMILY ON THE FORMATION OF A HEALTHY LIFESTYLE// International Journal of Education, Social Science & Humanities. FARS Publishers. Volume-11. Issue3. 2023. 670-674 pages.

3. A.R.Abdullayeva //PSYCHOLOGICAL FACTORS OF FORMING A HEALTHY LIFESTYLE IN THE FAMILY// ResearchJet Journal of Analysis and Inventions.

Volume 4, Issue 3. March, 2023. 43-50 pages.

4. Abdullaeva A.R. Yosh oilalarga ma'naviy tayorligini izhtimoiy-psixolog zhihatdan o'rganish natizhalari. // Buxoro psixologiyasi va Xorijiy tillar instituti ilmiy axborotnomasi. – Buxoro, 2024. – No. 1 (5). B. 149-153. ISSN 3030-3710 (P), ISSN 3030-3095 (E). (19.00.00. 1-son).

5. Abdullaeva A.R. Niko oila yoshi mustakamligini ta'minlashning izhtimoiy psixolog omili sifatida. // Talimdali izlanishlar. -Yo'q. 2. 2025-yil. 33-garov

6. Абдуллаева А.Р. Социально-психологические особенности брачного возраста для обеспечения стабильности семейных отношений. // Вестник интегративной психологии. Ярославль. эмайл: козлов@зи.козлов.ру ИСБН 978-5 9527-02-16-5 .Выпуск 34, част 2, 2024. С. 4-8.

https://president.uz/uz/pages/view/strategy?menu_id=144